

פרשת חיי שרה

"וַתָּמָת שָׂרָה בְּקִרְיַת אֲרָבַע הוּא זְחָרְוֹן בְּאֶרֶץ פְּנֵעַן וַיְבֵא אַבְרָהָם
לְסֹפֵד לְשָׂרָה וְלִבְכַתָּהָ" (בראשית כ"ג)

ליל שבת

למרות שאברהם ושרה חיו בחברון, חברון מוכרת בעיקר בעיר שבה קבורים מתים. לעומתה, אל המקדש עצמו אסור להכניס מת ואף לא טמא מת. (ואולי מכאן התקנה ש'אין מלינים מתים בירושלים'). ירושלים היא עיר של חיים. גם המתים בה קרויים חיים - "וְהָיָה הַנֶּשֶׁאֵר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתֵר בִּירוּשָׁלַם קְדוֹשׁ יֵאָמֵר לוֹ כָּל הַכְּתוּב לַחַיִּים בִּירוּשָׁלַם" (ישעיה ד').

שני ערים אלו קשורות לתחילת ימי הבריאה. אך בניגוד לירושלים שבה הכל התחיל. משם הושתת העולם ומשם נברא האדם. בחברון- נקבר האדם. כפי שמשתקף במקורות הבאים.

ירושלים:

" ולמה נקרא שמה אבן שתיה . . . שממנה הושתת העולם"

" ומסורת ביד הכל שהמקום שבנה בו דוד ושלמה המזבח בגורן...בו הקריב אדם הראשון קרבן כשנברא ומשם נברא אמרו חכמים אדם ממקום כפרתו נברא" (הלכות בית הבחירה, ב, ב')

חברון:

"רבי קסמא אמר: מערת המכפלה סמוך לפתח גן עדן. בשעה שמתה חוה בא אדם לקברה שם ושם הריח מריח גן עדן. ושם נקבר אדם. ולא היה מי שיודע בו, עד שבא אברהם אע"ה . . . והריח ריח בשמים של גן עדן" (זוהר בראשית)

זוהר בראשית:

"רבי קסמא אמר: מערת המכפלה סמוך לפתח גן עדן"

ברכות י"ז:

"העולם הבא, אין בו לא אכילה ולא שתיה, ולא פריה ורביה, ולא משא ומתן..."

בראשית רבה נ"ח, ד:

"ותמת שרה בקרית ארבע' . . . ולה הוא קורא אותה חברון? . . . אמר רבי עזריה: היא אחד מארבע מקומות מגונים בעולם!"

כתובות קיב:

"ואין לך טרשים בכל א"י יותר מחברון"

בראשית ל"ד:

"וישלחהו מעמק חברון"

ישעיה פרק ד, ג:

וְהָיָה הַנֶּשֶׁאֵר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתֵר בִּירוּשָׁלַם קְדוֹשׁ יֵאָמֵר לוֹ כָּל הַכְּתוּב לַחַיִּים בִּירוּשָׁלַם

פירוש המשנה למב"ם הל' מעשר שני:

"מצווה להעלות כרם רבעי לירושלים..כדי לעטר ירושלים בפירות"

קידושין מט:

"עשרה קבים יופי ירדו לעולם תשעה נטלה ירושלים ואחד כל העולם כולו"

ישעיה מ, ט:

" על הר גבוה עלי לך מבשרת ציון"

בטבלה המוצגת כאן, אנו רואים הבדל מעניין מאוד בין ירושלים לחברון. ירושלים מוצגת כמקום יפה, על הר גבוה, עיר החיים. לעומתה חברון הינה עיר מגונה, בעלת טרשים הנמצאת בעמק.

מה ההבדל?

ירושלים שייכת לעולם הזה. בבית המקדש ניתן להגיע לנקודה הגבוהה ביותר בתוך העולם הגשמי. חברון איננה פחותה מירושלים. אך היא מסמלת את העולם הבא. בעולם הבא לא שייכים מושגים של קדושה. אין זה אומר שאין בחברון 'שכינה', אך 'קדושה' מתייחסת לדבר שיש בו שינוי, דבר הקיים רק בעולם הזה.

לסעודת שבת

כהמשך, לא ישיר, לרעיון הנ"ל נביא מדרש המתאר את אבותינו באור מעניין:

עד אברהם לא היה זקנה, מאן דהוה בעי למשתעי בהדי אברהם משתעי בהדי יצחק, בהדי יצחק משתעי בהדי אברהם. אתא אברהם, בעא רחמי, והוה זקנה, שנאמר, "ואברהם זקן, בא בימים". עד יעקב לא הוה חולשא, אתא יעקב, בעא רחמי, והוה חולשא, שנאמר, "ויאמר ליוסף, הנה אביך חלה". (בבא מציעא פ"ז). תרגום: 'עד אברהם לא היו סימני זקנה. מי שהיה רואה את אברהם, חשב שזהו יצחק, וכן הפוך. ביקש אברהם רחמים והיה 'זקנה'. עד יעקב לא היתה 'חולשת מחלה' (- מיד חולים ומתים...). ביקש יעקב רחמים וקיבל עליו מחלה.

בהסתכלות ראשונית, נראה לנו מוזר. הרי עדיף 'להישאר צעיר לנצח' ולעולם לא לסבול מיסורי מחלה. מדוע ביקשו אבותינו רחמים כדי ש'נזכה' לכך? ההסבר הפשוט, הוא שכדי לכבד זקנים, יש צורך לראות שהם 'זקנים'. כך גם לגבי מחלה. כדי שתהא שהות לאדם להיפרד מבניו, מן העולם וכמובן לחזור בתשובה- יש צורך בייסורים. רבים מן הפרשנים מסבירים את 'זקנותו' של אברהם כמעלה מיוחדת של חכמה ושל התגלות עליה זכה. כך המהר"ל ב'חידושי אגדות:

"[לעת] זקנתו נחלשו כחות הגופניים ומתגברים כחות השכליים, וכן אמרו תורה נקראת תושיה שהיא מתשת כחו של אדם, כי בהתגבר השכלי מתיש כחו של אדם ... ולפיכך עד אברהם, שהיה הדור חסר חכמה שלא היו מכירים בוראם באותה שעה והיה חסר השכל בעולם ולכך לא היה זקנה, הוא הסתלקות כחות הגוף, אבל אברהם היה עושה שהיה מקבל העולם מעלת השכל ועם זה הוא הזקנה. אף כי לא היה כל העולם חכמים ונבונים אין זה כלום, סוף סוף היה אל העולם מעלת השכל אשר השכל מתנגד אל כחות הגוף. לכך מן אברהם ואילך שהיה שכל בעולם היה נוהג זקנה בעולם, והבן הדברים האלו מאוד. ולכך אמר בעי רחמי והוי זקנה כי מדה עליונה היא מאוד"

אך על פי ההבדל שראינו בין ירושלים לחברון ובין העולם הזה לעולם הבא נוכל לתרץ בדרך נוספת. ההבדל בין מעלת העולם הזה לעולם שמעבר, הוא שבעולם הזה קיימות מדרגות. בגשמיות- במראה החיצוני, ביופי, בבריאות הגוף וכדומה. והן ברוחניות- במעלות התורה, בקדושה (עשר קדושות יש...) וכדומה. זה הצד היפה של העולם, למרות חסרונותיו.

לכן יש צורך שיצחק לא יהיה 'שיבוט' של אברהם. לעומת זה בעולם הבא- מעלת חברון- אין כל שינוי לא לטוב ולא לרע.

זהו למעשה ההבדל בין המלאכים לבין בני אדם.

"ששה דברים נאמרו בבני אדם - שלשה כמלאכי השרת שלשה כבהמה שלשה. כמלאכי השרת: יש להם דעת כמלאכי השרת, ומהלכין בקומה זקופה, כמלאכי השרת ומספרים בלשון הקדש כמלאכי השרת. שלשה כבהמה: אוכלין ושותין כבהמה, ופרין ורבין כבהמה ומוציאין רעי כבהמה" (חגיגה ט"ז).
מצד אחד אנחנו דומים למלאכים, מצד שני לבהמה. היתרון בעולם הזה הוא היכולת להתקדם קדימה (להזדקן???) או ללכת אחורה. לכן המלאכים שעומדים בקודש הקדשים ובכלל, מכסים את רגלם האחת (שאינה יכולה להתקדם...).

"וּרְגְלֵיהֶם רִגְלֵי יִשְׂרָאֵל וְכַף רִגְלֵיהֶם כְּכַף רִגְלֵי עֵגֶל"
"שָׂרְפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לֹו שֵׁשׁ כְּנָפִים שֵׁשׁ כְּנָפִים לְאַחַד בְּשָׂתִים יְכֹסֶה פָּנָיו וּבְשָׂתִים יְכֹסֶה רַגְלוֹ וּבְשָׂתִים יַעֲוֹפֵף"

לסעודה שלישית

"וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיְכַסֶּהוּ בַּבִּגְדִים וְלֹא יָזַם"
(מתוך הפטרה)

בהפטרה מובא הפסוק לעיל, וזה הקשר לפרשתינו. כאן משולבים זקנה ומחלה יחדיו. מחלתו של דוד המלך. חז"ל מתארים לנו ש'מחלתו' של דוד המלך נבעה הן מכריתת מעילו של שאול (ולכן מחלה שתמיד קר לו) ועצם המחלה כיוון שהיה חולה לאחר 'חטא' בת שבע וחשש שלא נמחל לו 'אותו עוון'.

ומה הציל אותו? המקדש! ויקם דָּוִד הַמֶּלֶךְ עַל רִגְלָיו וַיֹּאמֶר שְׂמַעוּנִי אֲחִי וְעַמִּי אֲנִי עִם לִבִּי לְבָנוֹת בֵּית מְנוּחָה לְאַרְוֹן בְּרִית ה' וְלִהְדֹם רִגְלֵי אֱלֹקֵינוּ וְהַכִּינוֹתִי לְבָנוֹת וְכֵן מִן הַפְּסוּק בַּתְּהִילִים: "חַנְּנִי וְהַקִּימֵנִי וְאֶשְׁלֵמָה לָהֶם" (פרק מא).

למנצח מזמור לדָּוִד:

אֲשֶׁרִי מִשְׁכִּיל אֶל דָּל בְּיוֹם רָעָה יִמְלֹטֵהוּ ה':
ה' יִשְׁמְרֵהוּ וַיְחַיֶּהוּ וַיֹּאשֶׁר בְּאַרְץ וְאֵל תִּתְּנֵהוּ בְּנַפְשׁ אִיבּוֹ:
ה' יִסְעֲדֵנוּ עַל עֵרֶשׁ דָּוִד כֹּל מִשְׁכְּבוֹ הַפֶּכֶת בְּחַלּוֹ:
אֲנִי אֲמַרְתִּי ה' חֲנִנִי רַפָּאָה נַפְשִׁי כִּי חָטָאתִי לָךְ:
אוֹיְבֵי יֹאמְרוּ רַע לִי מֵתִי יָמוּת וְאֶבֶד שְׁמוֹ:
וְאִם בָּא לְרֹאוֹת שׁוֹא יִדְבֵר לְבוֹ וְקִבֹּץ אֲנִי לוֹ יֵצֵא לַחוּץ וַיְדַבֵּר:
יַחַד עָלַי יִתְלַחֲשׁוּ כָּל שֹׁנְאֵי עָלַי יִחְשְׁבוּ רָעָה לִי:
דַּבֵּר בְּלִיעַל יֵצוּק בּוֹ וְאֲשֶׁר שָׁכַב לֹא יוֹסִיף לְקוֹם:
גַּם אִישׁ שְׁלוֹמִי אֲשֶׁר בְּטַחְתִּי בּוֹ אוֹכַל לְחֵמִי הַגְּדִיל עָלַי עֶקֶב:
וְאַתָּה ה' חֲנִנִי וְהַקִּימֵנִי וְאֶשְׁלֵמָה לָהֶם:
בְּזֹאת יִדְעֵתִי כִּי חָפְצָת בִּי כִּי לֹא יִרְעֵ אֹיְבֵי עָלַי:
וְאֲנִי בְּתִמִּי תִמְכָּת בִּי וְתַצִּיבֵנִי לְפָנֶיךָ לְעוֹלָם:
בְּרוּךְ ה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל מִהָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:(תהילים מא)

י"ג עתי - 13 שנה חולה

חנני ואשלמה להם - אין הכוונה שאשלם להם כגמולם, אלא שאשלים להם את מה שהתחלתי.

בזאת ידעתי כי חפצת בי - ה' רוצה שדוד ילמד את סודות המקדש ושהמקדש יקרא על שמו.

על המזמור הנ"ל מביא המדרש:

י"ג עתי - 13 שנה חולה

חנני ואשלמה להם - אין הכוונה שאשלם להם כגמולם, אלא שאשלים להם את מה שהתחלתו.

בזאת ידעתי כי חפצת בי - ה' רוצה שדוד ילמד את סודות המקדש ושהמקדש יקרא על שמו.

"והמלך דוד זקן בא בימים (מ"א א א) זהו שכתוב וקוי ה' יחליפו כח (ישעי' מ לא). אמרו רבותינו שלש עשרה שנים עשה דוד חולה ומוטל במטה ושבעה כרים היו מחליפים מתחתיו בכל יום ממה שהיו ממסין שנאמר יגעתי באנחתי אשחה בכל לילה מטתי בדמעתי ערשי אמסה (תהלים ז). אלו שלש עשרה שנים שהיה מתיסר בשביל שעשה אותו מעשה וכל שונאיו היו אומרים אימתי הוא מת זה שנאמר אויבי יאמרו רע לי מתי ימות ואבד שמו (שם מא ו). עד שביקש רחמים מלפני הקדוש ברוך הוא ואמר לפניו: רבנו של עולם העמידני בשביל בית המקדש שמסר לי שמואל הנביא. אלא בבקשה ממך תן לי קימ"יאטון שאעמוד מן המטה הזה ואשלים להם מגילת בנין בית המקדש שנאמר ואתה ה' חנני והקימני ואשלמה להם (שם שם יא) הקימני מן המחלה ואשלים להם מגילת בנין בית המקדש. מיד שמע הקב"ה את תפילתו ועמד מן המטה שנאמר ויקם דוד המלך על רגליו (דה"א כח ב) והיכן אדם עומד לא על רגליו ומהו על רגליו אלא שנרפא ונעשה בריא ועמד ברגליו מאחר כל אותן השנים ומסר להן מגילת הבית הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל (שם שם יט) ואומר ויתן דוד לשלמה בנו את תבנית האולם וגומר ותבנית כל אשר היה ברוח עמו (שם שם יא יב) לפיכך נאמר וקוי ה' יחליפו כח. [(מדרש אגדת בראשית פרק לח)

המסר העיקרי במדרש המדהים הזה: בזכות הלימוד על המקדש, קם דוד על רגליו!!!

חידה

חפשו היכן ישנו פסוק המרמז שהמלאכים
עומדים ואנו הולכים ?